

IV SHPENZIMET DHE TE ARDHURAT

Modelet kryesore makroekonomike , klasike dhe kenjisane(neoklasike dhe neokenjiane) tentojne qe ti shpjegojne kushtet e ekuilibrit makroekonomik, pra dhe faktorert qe percaktojne GDP e ekuilibrit. Ky kre I kushtohet pikerisht analizes se pikpamjes kenjiane te ndikimit te shpenzimeve net e ardhurat, pra GDP e ekuilibrit. Fillimisht do te shohim modelin te ardhura-shpenzime dhe me pas modlein e thjeshtesuar kursim-investime.

Shpenzimet aggregate dhe GDP real. Investimet dhe kursimi- per te shqyrtuar keto dy metoda nisemi nga nje varg supozimesh:

1. *Pagat dhe qmimet jane fikse*-pra jemi ne periudhe afatshkurter dhe qdo ndryshim I kerkeses pordhuesit do ti pergjitet me rritjen e prodhimit e jo me ngritjen e qmimeve.

2. *Konsumi dhe kursimet jance te lidhura pozitivisht me te ardhurat.*

3. *Investimet dhe shpenzimet qeveritare supozohen autonome, pr ate pëavarura nga te ardhurat.*

4. *Eksportet supozohen autonome, ndersa importet te varura nga te ardhurat drejtperdrejte.*

Pra ky model funksionon vetem ne periudha afatshkurtera. Dhe sipas keti modlei, pra modelit te **ardhura-shpenzime**, ekuilibri makroekonomik arrihet kur barazohen shpenzimet e planifikuara (PE) me te **ardhurat e planifikuara**, ose **produktin e planifikuar**. Perkatsisht thueht se ekuilibri makroekonomik arrihet kur **shpenzimet e planifikuara** jane te barabarta me **shpenzimet faktike(AE)**. Mirpo shpenzimet faktike nuk jane gjithmon te barabarta me shpenzimet e planifikuara. Nje nder faktorert per kete eshte ndryshimi I invertarit te firmave.

Shpenzimet e planifikuara maten me kurben C+I ndersa kendi 45 sherben per krahasimin e tyre me GDP real. Niveli I ekuilibrit percakrohet nga pikrperja e kurbes se shpenzimeve te planifikuara me vijen me kend 45. ne kete pikrperje barazohet kushti PE=AE, pra shpenzimet e planifikuara barazohen me shpenzimet faktike, pra dhe me GDP-real.

Analiza e percaktomit te produktit total ne modelin e thjeshte kenjisan behet edhe me menyren **kursim-investime.(S-I)**. dhe ne ekuiliber kerkesa aggregate eshte ee barabart me oferten aggregate.

Kerkesa agregate	$AD=C+G+I+X-Im$	$Y=AD$ dmth
Oferta agregate	$Y=C+S+Ta$	$C+G+I+X-Im=C+S+Ta$ NGA KJO RRJEDH $G+I+X=S+Ta+Im$

Shpenzimet qeveritare, Investimet dhe eksporti quhen ndryshe edhe hyrje ne levizjine ciklike *shpenzimet te ardhura*, ndersa **kursimet, taksat dhe importi** quhe ndryshe edhe dalje

nga kjo levizje ciklike. Ne kete hap te analizes do te leme menjeane G, TA, X, Im dhe ne kete rasht barazimi $Y=AD$ do te merr kete forme:

$$I=S$$

Ky barazim midis **kursimeve** dhe **investimeve** shpeh kushtin e ekuilibrit makroekonomik afatshkurter ne kushtet e supozuar si me siper.

Multiplikatori I shpenzimeve- Nje ndryshim ne shpenzimet autonome te planifikuara shkakton nje ndryshim me te madh, te shumezuar tek produkti I pergjithshem I ekuilibrit, numri qe luan rolin e shumezuesit te efektit fillestar quhet **multiplikator(s)**. pra multiplikatori mund te llogaritet si raport I ndryshimit ne GDP real dhe me ndryshimin ne shpenzimet e pavarura...

$$\text{Multiplikatori} = \frac{\text{Ndryshimi ne GDP real}}{\text{Ndryshimi ne shpenzimet autonome}}$$

Ose mund te shkruhet $s=\Delta Y/\Delta A....$ Shprehja $s=1/1-MPC$ nga kjo rrjed $s=1/MPS$

Multiplikoret e politikës fiskale- treguam se si shpenzimet e pavarura per investime, ne nderveprim me shpenzimet e induktuara per kosnum, percaktojne nivelin e ekuilibrit te produktit te pergjithshem. Ndersa tani do te shohim edge ndikimin e politikës fiskale, qe kosnsiston ne shpenzimet qeveritare(G) per mallra dhe sherbime, taksat (Ta) de pagesat transferuese(TR). Perfshirja e analizes se politikës fisklale kerken qe kerkesa agregate, pra ne shpenzimet totale te planifikuara, te perfshihen edhe shpenzimet qeveritare(G).

Multiplikatori I shpenzimeve qeveritare tregon se sa rritet GDP-ja prej rritjes me nje njesi monetare te shpenzimeve qeveritare per mallra dhe sherbime. Edhe formula e saj eshte:

$$S_g = \frac{1}{1 - MPC}$$

Multiplikatori I taksave- ndryshimi I taksave shkakton ndryshimin e te ardhurave te disponueshme, pra te konsumit. Multiplikatori I taksave S_t tregon se sa pakesohet GNP si rezultat I shtimit me nje njesi monetare te taksave. Dhe formula e saj eshte:

$$S_t = \frac{MPC}{1 - MPC}$$

Multiplikatori I taksave ndryshon nga multiplikatori I shpenzimeve, sepse I taksave shpeh lidhjen negative midis ndryshimit te taksave dhe ndryshimit tge GNP, ndersa multiplikatori I shpenzimeve shpereh lidhjne pozitive midis ndrsyimit te shpenzimeve dhe ndryshimit te GNP. Dhe ndryshon tjeter se multiplikatori I taksave eshte me I vogel se ai I shpenzimeve.

Per te gjetur **efektin neto** tew politikës fiskale, duhet te krahasojme efektin e shpenzimeve qeveritare me efektin e takasave. Dhe multiplikatori I politikës fiskale mund te jepet ne kete forme:

$$S_b = S_g - S_t = \frac{1}{1 - MPC} - \frac{MPC}{1 - MPC} = 1$$

Ku S_b eshte multiplikatori I buxhetit te balancuar, pra multiplikatori I buxhetit te balancuar eshte I barabart me 1.

Multiplikatori I ekonomise se hapur- qdo vend eshte I lidhur me vendet e tjera permes mardhenieve te shumta ekonomike, ku rendesi ka eksporti dhe importi I mallrave dhe sherbimeve.

Nese shpenzimet e brendshme (C+G+I) u shtojme vleren e eksporteve dhe u zbresim vleren e importeve do te marrim shpenzimet e pergjithshme te planifikuara (TPE) pra do te kishim $TPE = C + I + G + NX$

Multiplikatori I ekonomise se hapur duket keshtu:

$$S_0 = \frac{1}{MPS + MPM}$$

Ku **MPM** paraqet prirjen marxhinale per import, qe paraqet rritjen e importit per qdo njesi monetare te rritjes se GDP.s